

133. Špaček obecný - <i>Sturnus vulgaris</i>	26 / 6/
Štancl L. /18/	
134. Tuhyk obecný - <i>Lanius collurius</i>	146 /25/
Štancl L. /42/, Grúz J. /15/, Štancl F. /12/, Medek M. /11/, Kratochvíl V. /9/, Zdárek P. /7/, Bělka T. /6/, Včelák F. /6/	
135. Tuhyk šedý - <i>Lanius excubitor</i>	3 / 2/
Štancl L. /2/, Mareček M. /1/	
136. Včelojed lesní - <i>Pernis apivorus</i>	7 / 2/
Petera V. /4/, Dvíš T. /3/	
137. Vlaštovka obecná - <i>Hirundo rustica</i>	1.470 /31/
Miles P. /612/, Štancl L. /211/, Grúz J. /122/, Dvořák F. /81/, Vávra V. /81/, Sereďa F. /71/, Zavřel J. /52/, Flousek J. /50/, Zajíc J. /50/, Votava B. /33/, Kratochvíl V. /20/, Obhlídal F. /15/, Volf Z. /13/	
138. Vodouš bahenní - <i>Tringa glareola</i>	5 / 2/
Petera V. /4/, Průchová S. /1/	
139. Vodouš kropenatý - <i>Tringa ochropus</i>	8 / 3/
Zdárek P. /5/, Petera V. /2/, Miles P. /1/	
140. Vodouš rudonohý - <i>Tringa totanus</i>	4 / 2/
Miles P. /3/, Zdárek P. /1/	
141. Vodouš tmavý - <i>Tringa erythropus</i>	2 / 2/
Štancl L. /1/, Zdárek P. /1/	
142. Vrabec domácí - <i>Passer domesticus</i>	1 / 1/
Štancl L. /1/	
143. Vrabec polní - <i>Passer montanus</i>	10 / 5/
Flousek J. /3/	
144. Vrána šedá - <i>Corvus corone cornix</i>	17 / 4/
Dvořák F. /9/, Petera V. /4/, Dvíš T. /3/, Votava B. /1/	
145. Výr velký - <i>Bubo bubo</i>	5 / 3/
Miles P. /2/, Včelák F. /2/, Volf Z. /1/	
146. Zvonek zelený - <i>Carduelis chloris</i>	7 / 4/
Rejman B. /4/	
147. Zvonohlík zahradní - <i>Serinus serinus</i>	253 /23/
Hladík J. /72/, Tecl Z. /59/, Štancl L. /33/, Bělka T. /22/, Prášil J. /16/, Tůma V. /8/	
148. Žluna šedá - <i>Picus canus</i>	1 / 1/
Dvořák F. /1/	
149. Žluna zelená - <i>Picus viridis</i>	2 / 1/
Tůma V. /2/	
150. Žluva hajní - <i>Oriolus oriolus</i>	6 / 2/
Štancl L. /4/, Bělka T. /2/	

VLIV CELOPLOŠNÉ CHEMICKÉ ASANACE CHROPOTÍNSKÉHO HÁJE NA ZMĚNY

PTAČÍ SLOŽKY ÚZEMÍ

Jaroslav S i m o n , Opočno

Najaře roku 1981 byla v rámci rozsáhlejší akce Východočeských státních lesů provedena v oblasti Chropotínského háje (státní přírodní rezervace, okr. Rychnov nad Kněžnou) celoplošná, letecká, chemická asanace lesních porostů proti hmyzímu škůdci obaleči dubovému (*Tortrix viridana*). K postřiku, který zde byl proveden 7. 5. 1981, bylo použito insekticidního přípravku Actellie EC 50 (účinná látka pirimifosmetyl) v 1% koncentraci v dávce 100 l postřikové emulze na 1 ha.

Vzhledem k tomu, že v literatuře nalezneme poměrně málo konkrétních údajů, zejména z našich podmínek, o bezprostředním vlivu podobných akcí na populaci ptactva zasaženého území, bylo při příležitosti zmíněného zásahu provedeno šetření, se snahou dílčím způsobem přispět k objasnění tohoto velmi aktuálního a často diskutovaného problému.

M E T O D I K A

Sledování bylo prováděno v dubnu až květnu 1981 v oblasti Chropotínského háje (reliktní zachovalý lužní les, sk. les. typů - Querceto - Fraxinetum, zhruba 250 m.n.m., o rozloze 18,7 ha v málo zalesněné krajině), před a po chemické asanaci území. Cílem studie bylo zachytit trend změn ptačí složky, zejména dominantních druhů a nejvýznamnějších konzumentů obaleče dubového (KOLUBAJIV 1947), bezprostředně po zásahu, bez striktní snahy komplexně inventarizovat ptačí složku území v tomto období.

Šetření bylo prováděno sčítací metodou "bodového transektu", vzhledem k malé rozloze a protáhlému tvaru území, omezeného pouze na 5 sčítacích bodů. Pozorování probíhala opakovaně, v intervalech 5 - 10 dnů, za vhodných klimatických podmínek, vždy mezi 5. a 6. hodinou ranní (SEČ), po dobu 5 - 10 minut na každém bodě. Sčítáno bylo pro každý kontrolní termín dvakrát, dva následující dny po sobě. Takto byl zároveň, kromě zvýšení přesnosti údajů i vyloučen vliv případných skreslujících, jinak těžko postihnutečných faktorů (vyrušení před sčítáním a pod.).

Ptáci na jednotlivých bodech byli registrováni vizuálně i akusticky, získané kvantitativní údaje byly přeočteny na bodový index početnosti (IPA) (ŠTASTNÝ 1980) a zpracovány tabelárně a graficky.

V Ý S L E D K Y A Z H O D N O C E N Í

Změny složení ornitocenózy území v sledovaném období jsou uvedeny v tab. č. 1.

Celkově bylo na sledovaném území v období od 20. 4. do 30. 5. 1981, během 14ti kontrol, zastiženo 31 druhů ptáků, zejména pěvců. V jednom termínu bylo evidováno průměrně 25 druhů.

Z průběhu změn zjištěného druhového spektra před a po postřiku je zřejmé, že absence některých druhů bezprostředně po asanaci (1. až 7. den), pokud nejde o zjištění náhodné (*Carduelis cannabina*, *Passer domesticus*, zřejmě i *Parus ater* a *Troglodytes troglodytes*), byla do 18ti dnů po zásahu vyrovnána. Kvalitativní složení ornitofauny lokality bylo tedy, uvažujeme-li pouze vyskytující se zde již před asanací, k tomuto datu totožné jako před zásahem.

Z porovnání semikvantitativních (relativních) hodnot změn početnosti jednotlivých druhů vidíme, že zde je situace odlišná. Chemická asanace měla výrazný vliv na snížení početnosti prakticky všech významnějších druhů na lokalitě. K výraznému poklesu dochází ihned po postřiku (1. den), minimum nastává 7. den po asanaci (graf č. 1). K tomuto termínu klesla hodnota IPA na 12,6 párů/bod (uvažujeme-li opět pouze druhy, vyskytující se na území před postřikem), což představuje oproti stavu z kontroly dan před zásahem, kdy bylo zastiženo 29,9 párů/bod, pokles o 57,9%. V dalším období dochází k zastavení poklesu a k mírnému zvýšení populační hustoty většiny druhů až k termínu 30. 5., kdy bylo sledování ukončeno. K tomuto datu byl však ještě deficit 12,9 párů/bod, což prezentuje pokles o 43,1%.

Nalezení důvodů zjištěného snížení populační hustoty ptactva na lokalitě je velmi obtížné.

Je pravděpodobné, že svou roli zde hraje i úhyn jisté části populace vlivem intoxikace (ŠROT, ŠVESTKA 1980 uvádějí procento

zjištěné mortality drobného ptactva po analogickém zásahu v horských smrkových lesích - 4%). Úhyn, pokud se vyskytl, nebylo však, vzhledem k velmi členité struktuře bylinného a keřového patra lužního lesa, možno zjistit.

14. 5. 1981 byla pouze nalezena u průjezdové komunikace dvě opuštěná hnízda bažanta obecného (*Phasianus colchicus*) se zachlazenými vejci.

Jako jedno z dalších vysvětlení zjištěných změn se nabízí i možnost fluktuace ptáků ze zasažené lokality, spojená s úbytkem hmyzu po zásahu, a její zpětné dosídlování po odeznění vlivu přípravku.

Při celkovém pohledu na zjištěné výsledky je nutno vzít v úvahu fakt, že získané údaje jsou z krátkodobého šetření omezeného rozsahem a že byly stanoveny za specifických ekologických, zejména klimatických podmínek. Z tohoto důvodu je nelze samozřejmě nijak generalizovat a jejich platnost je nutno omezit pouze na daný případ.

Z Á V Ě R

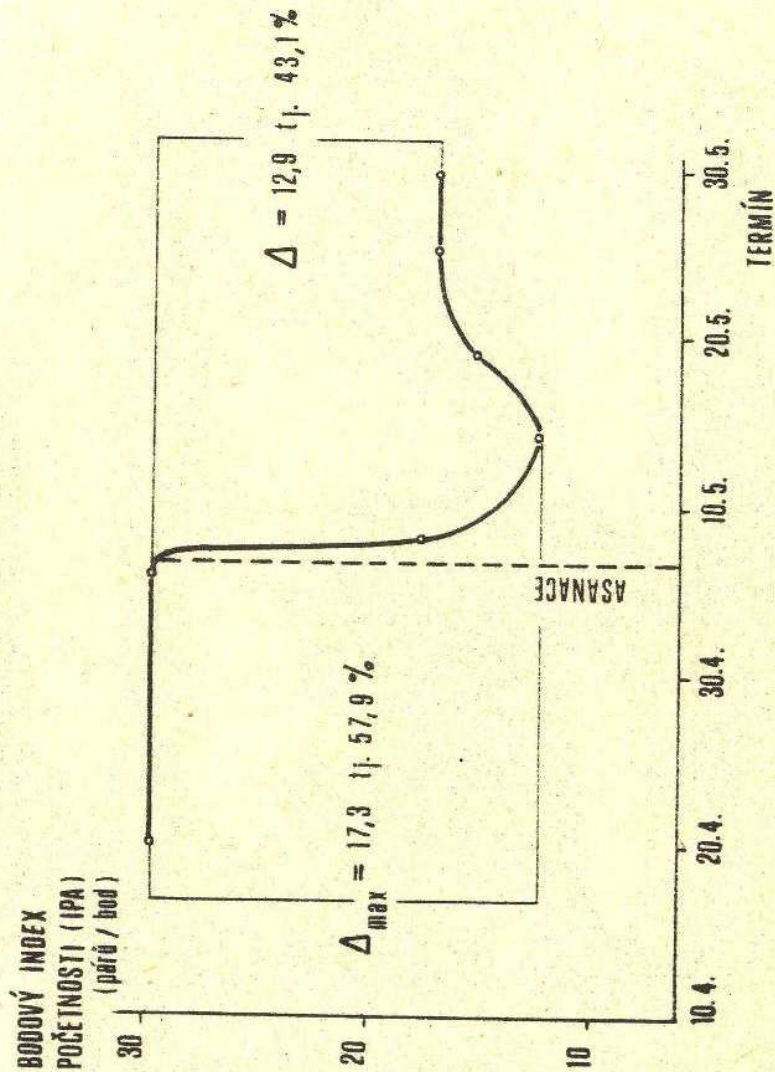
Z předkládaných výsledků je zřejmé, že provedený celoplošný letecký zásah proti obaleči dubovému, v podmínkách lužního lesa Chropotínského háje se sice výrazněji neprojevil ve změně druhové struktury ptačí složky, ale měl značný negativní vliv na její početnost v době po asanaci, tedy v období hnízdění.

V souvislosti s tímto je však nutno si uvědomit známý fakt, že pro populaci není nebezpečný vlastní úhyn, případně dočasné vymizení druhů, protože z takovýchto ztrát se organismy v čase odpovídajícím jejich reprodukční dynamice zotaví. Stejně tak, jako z přirozených kalamit, nesoucích s sebou často též výrazný úhyn v populaci (extrémní mrazy, sucha atd.). Skutečné nebezpečí chemického zásahu tkví hlavně v narušení reprodukčních procesů (SÁMEK, JANČARIK 1977).

CITOVANÁ LITERATURA

- KOLUBAJIV, S., 1947: Příspěvek k poznání přírodních nepřátel obaleče dubového (*Tortrix viridana* L.). Zprávy výzkumných ústavů ČSR, Ročenka 1: 157 - 176.
- SAMEK, V., JANČAŘÍK, V., 1977: Životní prostředí a jeho ochrana. Lesnický průvodce (2): 80.
- ŠROT, M., ŠVESTKA, M., 1980: Vyhodnocení účinnosti letecké akce proti housenkám obaleče modřínového v r.1980. Lesnická práce 59, (12): 531 - 534.
- ŠTASTNÝ, K., 1980: Metodika kvantitativního sledování avifauny. Metodická příručka ČSOP (1): 15 - 16.

Graf č. 1 PRŮBĚH KVANTITATIVNÍCH ZMĚN AVIFAUNY +
CHROPOTÍNSKÉHO HÁJE V OBDOBÍ
CHEMICKÉ ASANACE ÚZEMÍ

+ nezapočítány druhy s výskytem jen po asanaci

Tab. č. 1: Kvantitativně kvalitativní složení avifauny Chropotínského háje v období chemické asanače území (IV.-V.1981)

Druh	Termín				
	6.5.1981	8.5.1981	14.5.1981	19.5.1981	25.5.1981
	1 den před asanačí	1 den po asanačí	7 dnů po asanačí	12 dnů po asanačí	18 dnů po asanačí
	Bodový index početnosti (IPA) / pářů/bod/kontrolu/ n = 10				
<i>Fringilla coelebs</i>	5,0	3,8	2,1	3,3	3,3
<i>Parus major</i>	4,9	2,8	1,8	1,8	2,3
<i>Turdus merula</i>	2,7	2,0	2,0	1,5	1,5
<i>Sturnus vulgaris</i>	2,0	2,0	1,1	3,3	3,4
<i>Emberiza citrinella</i>	1,7	0,8	+	0,6	0,6
<i>Chloris chloris</i>	1,5	0,8	0,3	0,5	0,5
<i>Phasianus colchicus</i>	1,3	1,3	1,3	+	0,2
<i>Parus palustris</i>	1,2	0,5	1,0	1,0	1,0
<i>Phylloscopus collybita</i>	1,2	0,3	0,3	0,5	0,5
<i>Erithacus rubecula</i>	1,2	0,5	0,3	+	+
<i>Serinus serinus</i>	1,2	0,8	0,1	0,5	0,5
<i>Phylloscopus trochilus</i>	1,0	+	+	+	+
<i>Parus caeruleus</i>	0,9	0,9	0,8	1,1	1,1

Tab. č.1, pokračování 1.

<i>Sylvia atricapilla</i>	0,8	-	0,5	0,3	0,3
<i>Parus ater</i>	0,8	-	-	-	-
<i>Sylvia curruca</i>	0,5	-	-	-	+
<i>Dendrocopus major</i> :	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4
<i>Aegithalos caudatus</i>	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
<i>Sitta europaea</i>	0,3	-	-	-	0,1
<i>Certhia sp.</i>	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1
<i>Buteo buteo</i>	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
<i>Turdus philomelos</i>	0,2	-	-	-	0,3
<i>Dendrocopus minor</i>	0,1	0,1	-	-	0,1
<i>Carduelis cannabina</i>	+	-	+	-	-
<i>Troglodytes troglodytes</i>	+	-	-	-	-
<i>Passer domesticus</i>	+	+	-	+	+
<i>Passer montanus</i>	+	+	+	+	+
<i>Straptopelia decaocto</i>	+	+	+	+	0,3
<i>Muscicapa striata</i>	-	-	0,1	0,1	0,1
<i>Hippolais icterina</i>	-	-	0,1	0,1	0,1
<i>Cuculus canorus</i>	-	-	+	+	+
Celkem	28	21	24	24	27
Druhů	29,9	17,8	18,8	15,6	17,2
Pářů					